

RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 126 (10).**

1922 a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Täisealsuse alammäära vähendamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 3. Sõjakannatanutele ehitusmaterjaali andmise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Koosolekute seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Piiriwalwe alluwuse muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Perekonna-abiraha seadus — II lugemisel. — 7. Waheaeg ja koosoleku lõpetamine kwoorumi puudusel.

Riigikogu koosolek 26. mail 1922 a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 74 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold**.

Walitsuse lauas: töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, sõjaminister **J. Soots**, põllutööminister **B. Rostfeldt**.

Koosolek algab kell 5.25 min.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wir-**
wastuwõtmine. **ma:** Awan Riigikogu
koosoleku. Päewakord
on Riigikogu poolt kindlaks määratud.
Mingisuguseid muudatusi päewakorra
kohta tehtud pole. Loen päewa-
korra wastuwõetuks.

Riigikogu läheb päewakorra esimese
punkti juurde.

2. Täisealsuse Üldise komis-
alammäära joni aruandja **A.**
wähendamise **Palwadre** (loeb):
seadus — Täisealsuse alammäära
III lugemisel. vähendamise seadus.

Juhataja **K. Wirma:** (Hääle-
tatakse.) Pealkiri on nähtawa
enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb):
Kõigis makswates seadustes ettenähtud
kahekümneüheaastalist täisealsuse alam-
määra vähendatakse ühe aasta wõrra ja
määratakse kindlaks kahekümne aasta
peale.

Juhataja **K. Wirma:** (Hääle-
tatakse.) Seaduse sisu on III luge-
misel nähtawa enamusega
wastu wõetud. Panen seaduse lõpu-
hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus
on nähtawa enamusega

lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-
punkti juurde: Piiriwalwe alluwuse muut-
mise seadus — III lugemisel.

Et aruandjat kohal ei ole, läheb Riigi-
kogu järgmise päewakorra-punkti juurde.

3. Sõjakannatanu-
tele ehitusmater-
jaali andmise sea-
dus — II luge-
misel.

Rahaasjanduse komisjoni
aruandja **L. Johanson** (loeb): Sõ-
jakannatanutele ehi-
tusmaterjaali andmise
seadus.

Juhataja **K. Wirma:** (Hääle-
tatakse.) Pealkiri on nähtawa
enamusega wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):
§ 1. Wabariigi kodanikkudele, kelle hooned
wabadussõja ajal sõjategewuse läbi
põlenud wõi lõhutud, antakse nende hoonete
ülesehitamiseks ja parandamiseks
riigi metsadest ehitusmaterjaali põllutöö-
ministri poolt kindlakstehtud ülemmäära
piirides 1920 a. II poole taksi ühe wiien-
diku hinna eest.

Juhataja **K. Wirma:** (Hääle-
tatakse.) § 1 on nähtawa ena-
musega wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):
§ 2. Neile § 1 tähendatud kodanikkudele,
kes metsade peawalitsusest on saanud
ehitusmaterjaali wõlakohustuste wastu,
antakse ühe wiiendiku ostuhinna ära-
maksimise järele wõlakohustused tagasi.

Juhataja **K. Wirma:** (Hääle-
tatakse.) § 2 on nähtawa ena-
musega wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):
§ 3. Selle seaduse alla ei kuulu need wa-
bariigi kodanikud, kellele ehitusmater-
jaali on antud wõi antakse Wabariigi Wa-

litsuse poolt § 12-a põhjal 1. juulil 1921 a. wastuwõetud määruse põhjal („Riigi Teataja“ nr. 58 — 1921 a.).

Selles paragrahwis tuleks enne § 12-a wõtta sõnad: „ajutise walitsemise korra“.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastuwõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 4. Selle seaduse tegelik elluwimine siseministri poolt antud juhtnõõride järele on maakonna- ja linnawalitsuste kohuseks.

Juhataja K. Wirma: Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastuwõetud.

Sellega on seadus II lugemisel wastuwõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

4. Koosolekute seadus — II lugemisel. Üldise komisjoni aruandja

A. Palwadre (loeb): Koosolekute seadus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastuwõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 1. Kõigil Eesti wabariigi kodanikkudel, samuti ka seaduslikus korras registreeritud wõi asutatud ühingutel ja liitudel on õigus koosolekuid pidada. Awaliku rahu ja julgeoleku huwides on koosoleku pidamise õigus ja wabadus piiratud käesolewa seaduse alljärgnewate paragrahwidega.

Pärast seda, kui käesolew seadus sai Riigikogule esitatud, juhiti mõne Riigikogu liikme poolt tähelpanu selle peale, et § 3. käesolewa seaduse tekstis natukene ebamäärane olla. Nimelt deklareeritakse § 1 koosoleku wabadust, sellesama paragrahwi teises osas tehakse selleks kitsendus. § 2. deklareeritakse jällegi koosoleku wabadust, nii, et selles mõttes ei oleks mitte § II tarwis. Komisjonis ei saadud selle kohta seisukohta wõtta, kuid aruandjana olen ma selle üle komisjonis rääkinud, ning komisjoni nimel täiendatakse § 1. lõiget järgmiste sõnadega: „nii lahtise taewa all, kui ka kinnistes ruumides“. § 1. esimene lõige kõlaks järgmiselt: „Kõigil Eesti wabariigi kodanikkudel,

samuti ka seaduslikus korras registreeritud wõi asutatud ühingutel ja liitudel on õigus koosolekuid pidada nii lahtise taewa all, kui ka kinnistes ruumides.“ § 2 tuleks siis täielikult wälja jätta.

Juhataja K. Wirma: Hääletatakse.) § 1 ühes tehtud parandusega on nähtawa enamusega wastuwõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 2. Koosolekuid wõib pidada nii lahtise taewa all, kui ka kinnistes ruumides.

Panen ette § 2 wälja jätta.

Juhataja K. Wirma: Ettepanek on tehtud § 2 wälja jätta. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wälja jäetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 2 (endine 3). Tänewatel ja awalikkudel platsidel wõib koosolekuid pidada niiwõrd, kui nad waba liikumist ei takista.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastuwõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 3. Koosolekuid ei wõi pidada: 1) rööbasteedel; 2) ilma sellekohase lubata lahtise taewa all poole kilomeetriselises kauguses hoonetest, kus Riigikogu wõi Wabariigi Walitsus tegelikult asuwad ja majade ees, kus asuwad wälisriikide diplomaatilised esitused, wõi wabariigi kaitsewäeosad.

J. Piiskar (is.): Eelmises paragrahwis oli öeldud, et teatawatel kohtadel ei wõi koosolekuid pidada, näituseks paikades, kus see waba liikumist takistab. Käesolewas paragrahwis on ka öeldud kus neid pidada ei wõi. Tähendab, et see paragrahw on täienduseks eelmisele. Ses paragrahwis on öeldud, et koosolekuid ei wõi pidada rööbasteedel. Rööbasteede, näituseks raudteeliinile, läheb nüüd waewalt keegi koosolekuid pidama. Edasi on öeldud, et koosolekuid ei wõi pidada wähemalt poole kilomeetri kauguses kohtadest, kus asuwad Riigikogu wõi Wabariigi Walitsus, wälisriikide diplomaatilised esitused ehk wabariigi kaitsewäeosad. See redaktsioon on väga ebamäärane, sest mispärast ei saa koosolekut pidada Riigikogu maja juures, kuna Riigikogu ise ka ometi koosolekuid peab, samuti ka wabariigi kaitsewäe osade juures, sest kaitsewäelastel on õigus koosolekutest osa wõtta. (E l a w a d w a h e l

h ü ü d e d.) Kui koosoleku pidamine keelatud on lähemal kui pool kilomeetrit ses paragrahwis nimetatud asutuste ja asukohtade ees, kas siis võib järeldada, et koosolekuid võib pidada kusagil nende majade teise külje ehk akna ees? Kas näituseks: kasarmu akna all võib koosolekut pidada, aga ukse ees ei tohi? Minule paistab, et ei ole mingisugust reaalselt tarwidust selle paragrahwi wastuwõtmiseks ja panen ette teda wälja jätta.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Palwadre**: Komisjoni aruandjana teatan lühidalt mil põhjustel on see paragrahw komisjoni poolt eelnõusse jäetud. Punkt esimeses on ette nähtud keeld rööbasteedel koosolekuid pidada sellepärast, et koosolekute pidamine niisugustel kohtadel on harilikult ühenduses nii nende teede rikkumisega kui ka liikumise takistamisega. Punkt teises ettenähtud keeld jaguneb kahte ossa. Esiteks koosolekute pidamine lähemal kui pool kilomeetrit hoonetest, kus asub Riigikogu ja Wabariigi Walitsus, on keelatud selles mõttes, et rahwamass takistada ei saaks Riigikogu ja Wabariigi Walitsuse waba tegewust. Sarnane keeld on ka maksmas mujal riikides näituseks Inglismaal, kus awalikka koosolekuid lahtise taewa all, näituseks, Westminsteri lossi läheduses pidada ei lubata. Põhjus samasugune: katsuda kõrgemat seadusandlikku wõimu hoida massi mõju alt. Teine kitsenduse osa on ette nähtud sellepärast, et wälisriikide diplomaatide hoonete ees meealwaudsliste koosolekute pidamine wõiks põhjusi anda sekeldusteks nende poolt esitatud riikidega. Meie teame oma praktikast ja ka mujalt, kus on peetud koosolekuid diplomaatiliste esitajate hoonete ees, et nad tegelikult on wälja kutsunud kirjawahetusi ja rahwuswaheliste wahekordade rikkumisi, mida meie otstarbekohaseks pidada ei saa. Diplomaatilised esitused on eksterritoriaalsed, ja riik peab hoolitsema, et nende ees waenulisi demonstratsioone ei korraldataks. Kaitsewäeosade asupaiga ees koosolekute pidamise keeld sai sisse wõetud sõjaministeeriumi ettepanekul. Kaitsewäelastel ei ole küll keelatud koosolekutest osa wõtta ja arwatawasti ka koosolekuid pidada kasarmute ees, kui nad omawahel koosolekuid peawad. Kui aga lubada awalikka koosolekuid pidada majade ees, kus kaitsewäelased asuwad, siis wõiwad

sarnasel korral aset leida mõningad sekeldused, mida soowijatel kerge oleks prototseerida. Üldine komisjon on neid kitsendusi kõiki läbi arutanud ja leidnud, et nad koosolekute wabadust eriti ei takista ja ei arwanud wõimalikuks nende wastu iseäralist protesti tõsta.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Piiskar'i poolt on ettepanek tehtud seda paragrahwi wälja jätta. Komisjoni poolt on ettepanek — teda wastu wõtta. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 4. Koosolekuid võib pidada kinnistes ruumides igal ajal. Lahtise taewa all on koosolekute pidamine kella 11 õhtul kunni kell 6 hommikul keelatud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 5. Koosolekutel ei tohi sõjariistus isikud wiibida, wälja arwatud need, kes ametikohuste täitmise tõttu koosolekul wiibivad ja kui neil sõjariistade kandmiseks ametipoolt sellekohane õigus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 6. Koosolekute kokkukutsujateks ja koosolekute juhatajateks wõiwad olla täisealised kodanikud, kelle õigused seaduse wõi kohtuotsuse põhjal kitsendatud ei ole.

J. Piiskar (is.): Selle paragrahwi tingiw osa, seal peale — „kelle õigused seaduse wõi kohtuotsuse põhjal kitsendatud ei ole“, võib tegelikult wäga palju raskusi tekitada. Tahaks teada, kuidas komisjon selle osa peale waatab: Kas on koosolekute teadaande wastuwõtja kohustatud alati kindlustust muretsema, et teatawal isikul, kes teadaande tegi, ei ole kohtu poolt õigused kitsendatud ja mil teel seda kindlaks tehakse. Seal on öeldud küll, et teadaannet võib 6 tundi enne koosolekut sisse anda. Aga kui teadaande wastuwõtja kahtlema hakkab teadaande sisseandja õiguste üle, ja selle üle võib ju iga isiku juures kahelda, siis on sellisama tingiwa lausega wõimalus antud poliitsei wõimudele, kui nemad selle tarwiliku

leiawad olewat, koosoleku pidamist üldse wõimatuks teha.

Teisest küljest on kohtu poolt õiguste kitsendamine väga mitmesugune. Missugust kitsendust siin tuleb mõista? Kui näituseks on mõnes üksikus asjas mõni kitsendus tehtud mõne teatawa seaduse põhjal, ütleme, kas wõi walimise-seaduse järele, kas on sarnasel isikul õigus koosolekuid kokku kutsuda, wõi ei ole, kui tal kõik teised kodaniku õigused alles on jäänud. Wõib weel teisi näitusigi ette tuua, nii et minu arust toob see paragrahwi osa siipalju segadusi, ja annab just seaduse täitjatele wõimaluse seda seadust terwes ulatuses annulleerida. Sellepärast teen ma ettepaneku selle paragrahwi teist osa välja jätta, ja lugeda seda paragrahwi ainult nii: „Koosolekute kokkukutsujateks ja koosolekute juhatajate liikmeteks wõiwad olla täisealised kodanikud“.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Palwadre**: Selle paragrahwi teise osaga ei ole mitte nõutud, et koosolekute kokkukutsumise juures kokkukutsuja peaks iseäralisi tõendusid esitama selle üle, et temal õigus on koosolekut kokku kutsuda, waid on arwatud niiviisi, et selle koosoleku seadusega ühenduses peab välja töötatama kaelakohtulik määrustik, milles oleks ette nähtud karistused sellest seadusest üleastumise eest. Kui on teatawad määrused olemas, kes wõib koosoleku kokkukutsuja ja koosoleku juhataja olla, ja kui sellest määrusest hoolimata keegi koosoleku kokku kutsuks, kellel selleks õigust ei ole, siis nuhtlusseaduse paragrahw näeks ette selle eest tarwiliku karistuse. Nii ei ole koosoleku kokkukutsujal oma õiguse tõestamiseks tõendusid tarwis ette tuua. Iseenesest mõista, kui politseil on dokumentaalsed andmed, et teatud isikul ei ole mitte õigust koosolekut kokku kutsuda, siis wõib tema keelduda teadaannet wastuwõtmast. Kui aga politsei selles asjas toimetab mitte õigelt, siis saab tema ka karistatud, sest karistuse määrustik ei saa ette nähtud mitte ainult nende kodanikkude kohta, kes seda koosoleku seadust rikuwad, waid ka politseinikkudele, kes koosoleku wabaduse seadust rikuwad. Mis puutub paragrahwi wiinasse osasse, siis wõib siin teatawaid raskusi ette tulla. Komisjoni nimel pean tunnustama, et siin nii täpisealt ja kasuistliselt ei ole need juhtumised ülles loetud, mis selle paragrahwi

teises pooles olla wõiks. Komisjonis ei hakatud neid mitte ette lugema ega üles arwama. Walitsuse projektis oli ette nähtud, et koosoleku kokkukutsujad wõiwad olla need, kes täiesti wastutuswõimulised. See redaktsioon ei näidanud komisjonil mitte wastuwõetaw olewat. Ühte ainult tähendati kindlalt ära, nimelt et koosoleku kokkukutsujad peawad täisealised kodanikud olema. Kaelakohtuseaduse järele kunni täisealsuseni kodanikud ei wastuta täiel määral oma tegude eest. Koosoleku kokkukutsumine on ikka sarnane tegu, mis nõuab selle õiguse tarwitajalt ka täielikku wastutust. Nii wõeti komisjoni poolt selles mõttes sellesse paragrahwisse kitsendus wastu, et koosoleku kokkukutsuja peab täisealine olema, aga teine osa wõeti sinna juurde ja selle all komisjonis mõeldi õiguste kitsendamist wõi õiguste kaotamist kohtuotsuse wõi seaduse põhjal. Seaduse põhjal wõiwad olla niisugused kitsendused, nagu puudulikud mõistuse poolest, kurtummad ja mõned teised. Aga kohtuotsuse põhjal wõiwad olla mitmesugused õiguste kaotamised. Siin on redaktsioonis tõepoolest puudused, kui tahetakse kodanikule mõnesuguste õiguste kitsendamise korral siiski koosolekute kokkukutsumise õigust lubada. Praeguse redaktsiooni järele seda õigust ei ole neil, kes mõnegi õiguse kaotanud.

Juhataja **K. Wirma**: Kõige pealt panen mina rkl. Piiskar'i paranduse hääletamisele, nimelt, et sõnad „kelle õigused seaduse wõi kohtuotsuse põhjal kitsendatud ei ole“ — välja jätta. (Hääletatakse.) Wastu on enamus. Sellega on parandus tagasi lükatud. Nüüd ma panen § 6 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus. § 6 on wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 7. Koosolekute üle peawad kokkukutsujad teatama linnades politseiülematele ja maal ning alewites kohalikkudele politsei jaoskonnaülematele wõi maakonna politseiülematele selle järele, kes neist lähemal asub, kirjalikult wõi isiklikult suusõnaliselt vähemalt:

1) 12 tundi enne koosoleku algust, kui koosolekut kawatsetud pidada lahtise taewa all.

2) 6 tundi, — kui koosolekut kawatsetud pidada kinnises ruumis.

Märkus: Kui kawatsetakse pidada terve rida koosolekuid, siis wõib selles

paragrahwis ettenähtud korras enne esimest koosolekut kõikide kawatsetawate koosolekute kohta teha üldine teadaanne, kuid ainult raionis, mis kuulub politseiülema alla, kellele teadaanne esitatakse.

P. Keerdo (is.): Meil on põhiseaduse järele kindlustatud sõnawabadus, kuid praegune paragrahw kitsendab seda. Selles paragrahwis on öeldud kõige pealt, et koosolekute üle peawad kokkukutsujad teatama linnades politseiülematele ja maal ning alewites kohalikkudele politsei jaoskonnaülematele wõi maakonna politseiülemale, selle järele, kes neist lähemal asub. See redaktsioon wõib palju segadusi sünnitada. Tekib waidlus, kes on lähemal, kas maakonna wõi jaoskonna politseiülem ja kes selle maa ära mõõdab, kumb neist kokkukutsujale lähemal asub. (W a h e l h ü ü e.) See on oma walida! See paragrahw ei jäta seda mitte lahtiseks ja meie teame wäga hästi, kuidas praegu igast paragrahwist kinni haaratakse, et tööliste koosolekuid takistada. Edasi kõneldakse selles paragrahwis, et kui koosolekut kawatsetakse pidada lahtise taewa all, siis tuleb teatada 12 tundi enne koosoleku algust ja kui kinnises ruumis, — siis 6 tundi enne koosoleku algust. Milleks siin niisugune kahesugune mõõdupuu? Mina ei saa aru, mispärast peab siis 12 tundi enne koosoleku algust teatama, kui koosolekut kawatsetakse pidada lageda taewa all. Minul isiklikult oli sarnane juhtumine, et koosoleku kinnine ruum, kus mina kõnet pidasin, koosolijate jaoks kitsaks jäi ja nad kõik sisse ei mahtunud, nii et koosolek wäljas tuli pidada. Kui see paragrahw selles redaktsioonis wastu wõetakse, siis tuleb sarnasel juhtumisel embkumb, kas osa koosolijaist ära saata ehk koosolek pidamata jätta. Leian, et ei ole waja koosoleku pidamiseks mingisugust teadaannet politseiülemale, mis ka kokkukõlas meie põhiseadusega ja teen sellepärast ettepaneku § 7 wälja jätta.

J. Piiskar (is.): Ma teen ettepaneku selleks puhuks, kui see paragrahw sisse peaks jääma, sest Riigikogu on näidanud, et tema suuremas ulatuses ei taha muudatusi selle seaduse juures ette wõtta, § 7. vähemalt wälja jätta need sõnad: „selle järele, kes neist lähemal asub“. Ei tarwitsiks maad mõõtma hakata, nagu eelkõneleja juba tähendas, kumb lähemal asub koosoleku kokkukutsujale, kas linna, maakonna wõi jaoskonna politseiülem. Edasi on selles paragrahwis öeldud, et teatama peab kirjalikult wõi isiklikult

suusõnaliselt. Misjaoks ja mispärast on suusõnaliselle teadaandele juurde wõetud just „isiklikult“? (A. Tupits (põl.): Aga kui mõni Teie asemel ütleb, et Teie tahate koosolekut pidada, aga see mitte nii ei ole, see tähendab, et Teie ei taha koosolekut pidada, mis siis?) Noh, härra Tupits, niisuguste asjade eest on wõimalik süüdlast wastutusele wõtta. Siin on asi just samuti, näituseks, kui teie minu eest weksli alla kirjutate, et siis selle eest ka wastutama peate. Niisama ka, kui teie minu eest teadaande teete, siis tulewad ka sellele wastawad järeldused. See on teataw takistus, kui inimene peab suure hulga maad ära käima sellepärast, et isiklist teadaannet teha. Suusõnalise teadaandega ka teiste isikute kaudu wõib minu arwates politsei täiesti rahuldatud olla. Seda isiklikult nõuda on minu arwates ülearune. (W a h e l h ü ü e.) Miks Teie, härra Kana, ei wõiks siis oma poega saata politseisse suusõnaliselt ütlema, kui tahate koosolekut ära pidada? (N a e r.)

Eelkõneleja tähendas juba, et see täiesti ülearune on, kui ühe koosoleku jaoks tähtaeg on lühem, teise jaoks aga pikem. Kui leitakse, et kinnises ruumis kuuest tunnist küllalt on, ja seda on leitud, siis jätkub sellest ka lageda taewa all korraldatawate koosolekute jaoks. Panen ette paragrahwist wälja jätta: „selle järele, kes neist lähemal asub“ ja lõppu redigeerida järgmiselt: „Kirjalikult wõi suusõnaliselt vähemalt kuus tundi enne koosoleku algust“.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Palwadre: On ju täiesti kindel, et teadaande kord on teataw kitsendus koosolekute pidamise wabaduses. Käesolewas seaduses ei nõuta ka mitte alati teadaannete korda. § 10 on ette nähtud juhtumised, millal koosolekute üle teatada tarwis ei ole. Meie wõiks ainult rääkida sellest, kui raske see kitsendus on ja kas tema koosoleku wabaduse õiguse peale tuntawalt mõjub wõi mitte. Kitsenduse sissewõtmine koosolekute wabaduse teadaandmise korra kujul oleneb osalt sellest, et politsei ise ei suuda omale informatsiooni muretseda kõige selle üle, mis raionis sünnib. Koosolekute wabaduse korraldamisel wõiks kaks põhimõtet mõõduandwad olla. Esimene oleks see, et politsei ise ennast selle üle informeeriks,

mis jaoskonnas sünnib, ja teine oleks — et politseile koosoleku pidamise üle teataks, et sellega politsei tööd kergendada. Nende koosolekute jaoks, millel eriline poliitiline tähtsus, nagu walimisteagused koosolekud, on ette nähtud waba kord. Kui sarnane kord ka teiste koosolekute puhul maksuma panna, siis tuleks siseministeeriumi arwamise järele suurendada politseiaparaati, et täielikku informatsiooni õigel ajal muretseda võimalik oleks. Nendel põhjustel üldine komisjon jõudis otsusele selle kitsendusega leppida. Komisjon arwas ka, et see kitsendus on sarnane, millest kodanikud wõiwad kergelt üle saada.

Mis puutub ametiasutusse, kellele koosolekust teada anda tarwis, siis on Riigikogu liikmel Piiskar'il õigus, kui tema arwab, et siin ei ole mitte walida, kas anda ühele wõi teisele politseiülemale koosolekust teada, siin on nimelt ette nähtud, et lähemale politseiülemale peab koosolekust teatama. Kui sarnane teadaandmise koha äramääramine raskusi teeb, siis tuleks muidugi rkl. Piiskar'i ettepanekut arwesse wõtta. Üldise komisjoni nimel ei saa ma siiski ühineda selle ettepanekuga ja ma arwan, et koosoleku kokukutsuja on kohustatud teatama lähema politseijaoskonna ülemale. Mis puutub rkl. Keerdo seletusesse, et isegi politseiasutuse waliku ettemääramine wõib põhjust anda kuritarwitustele, et wõiwad tekkida waidlused, missugune politseiasutus kaugemal, missugune lähemal, siis ei näi see tõenäoline ja sarnane olewat, mida arwesse peaks wõtma. See oletus on tingitud endisest politseikorrast. Ei saa rehkendada sellega, et meil edaspidi hariliku nähtusena politseiwõimud wõiks seadusi rikkuda. Politseiasutuste asupaigad on teada, kauguse mõõdud niisamuti. Mis puutub aja äramääramisesse, et ühel korral peab koosolekust 12 tundi, teisel korral 6 tundi ette teatama, siis on sarnane wahetegemine sellepärast tehtud, et nii ühel kui teisel korral tuleb politseil eriasjaolusid silmas pidada awaliku julgeoleku kindlustamiseks. Kui koosolek korraldatakse lahtise taewa all, siis on rahwahulga julgeoleku mõttes tarwiline, et politsei kohal oleks, kuna kinnisel koosolekul politsei ka puududa wõib. Selle kohta, et teadaannet peab suusõnaliselt — isiklikult, wõi kirjalikult tegema, pean tähendama, et sõna „isiklikult“ jäeti komisjonis kirjaliku teadaande kohta ära, ehk küll walitsuse esitaja soovitas,

et see ka kirjaliku teadaande juures alles jäetaks. Üldine komisjon pidas wõimalikuks seda parandust teha, leides, et see mitte tarwilik ei ole, et koosoleku kokkukutsuja isiklikult kirjaliku teadaande politseisse wiib. See on teataw kergendus, mis siin komisjoni poolt tehtud. Suusõnaliselt teadaande kohta jäi komisjon sõna „isiklikult“ juurde, selles mõttes, et ei ole ju mõeldaw, et teise kaudu saaks suusõnaliselt teadaannet saata. Selleks peab olema wolitust, notariaalne wolikiri, millest näha on, et see isik on wolitatud nii tegutsema. Ilma sarnase wolikirjata wõiks teise eest tegutsemine üsna suuri segadusi tuua ja isegi kuritarwitusi wõimaldada. Ka need Riigikogu liikmed, kes selle sõna wastu waidlewad ei oleks garanteeritud, et nende nime kurjasti ei tarwitataks. Selles mõttes ei saa komisjoni redaktsiooni kitsenduseks, waid üldise korra lahenduseks pidada.

Need oleks siis kõik need märkused, mis mina selle paragrahwi üksikute osade kohta tarwilikuks arwasin teha. Üldise komisjoni nimel ei saa mina ettepannud parandustega ühineda. Riigikogu otsustab ise, missugune neist ettepanekutest kohasem on kui paragrahw komisjoni redaktsioonis.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu liikme Keerdo poolt on ettepanek tehtud seda paragrahwi wälja jätta. See ei ole iseseisew ettepanek, waid selle kohta teewad Riigikogu liikmed hääletamisel wastawad järeldused. Rkl. Piiskar'i poolt on ettepanekud tehtud wälja jätta 4 reas sõnad: „selle järele, kes neist lähemal asub“, ja siis paragrahwi lõpuosa redigeerida järgmiselt: „kirjalikult wõi suusõnaliselt vähemalt kuus tundi enne koosoleku algust“. Ma panen nad ükshaawal hääletamisele. Ma panen hääletamisele ettepaneku, et sõnad „selle järele, kes neist lähemal asub“ wälja jäetakse. (H ä ä l e t a t a k s e.) Mul näib, et vähemus on wastu. (P a r e m a l t p o o l t: Ä r a l u g e d a.) (L o e t a k s e h ä ä l i.) Ettepanek on saanud 23 häält poolt ja 23 häält wastu, ja on sellega tagasi lükatud. Panen järgmise paranduse hääletamisele, nimelt redigeerida § 7 lõpuosa järgmiselt: „kirjalikult wõi suusõnaliselt vähemalt 6 tundi enne koosoleku algust.“ (H ä ä l e t a t a k s e.) Enamus on wastu. Parandus on tagasi lükatud. Panen § 7 hääletamisele, selle juures peawad aga Riigikogu liikmed meeles Riigikogu liikme Keerdo ettepaneku, seda pa-

ragrahwi wälja jätta. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. § 7 on wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 8. Teadaandes tuleb ära tähendada koosoleku koht, aeg, koosoleku aine, koosoleku kokkukutsuja isiku ees- ja perekonnanimi ning elukoht, kui koosoleku kokkukutsuja on ühing wõi liit, siis tema wastutawa esitaja ees- ja perekonnanimi ning elukoht. Kui on ette nähtud koosoleku juhatus, siis tuleb üles anda kõikide juhatusliikmete kohta samad teated.

Märkus. Teadaanded ei käi tempelmaksu alla.

J. Piiskar (is.): Selles paragrahwis on jälle üles wõetud nõudmisi, mis wõib olla mõeldawad on, kui ei ole maksmas liht teadaande kord, waid on ette nähtud kitsendaw tsenseerimise õigus. Kui aga ainult seda on tahetud kätte saada, et politsei koosolekust teada saaks, siis ei ole tarwis kõiki neid andmeid, mida nõutakse selles paragrahwis. Siin nõutakse, näituseks, wastutawat isikut, nõutakse koosoleku juhatus nimekirja jne. Ma ei kujuta ette, kuidas wõib enne koosolekut koosoleku juhatus ära määrata, sest harilikult walib koosolek omale juhataja. Minu arwates oleks küllalt sellest, kui teadaandes oleks üles tähendatud koosoleku koht, aeg, koosoleku aine ja koosoleku kokkukutsuja. Kõik muu on täiesti üleiarune ja ei anna politseile mingisuguseid andmeid selle kohta, mis koosolekul kawatsetakse teha. Sellepärast panen mina ette wõtta wastu ainult esimene osa sellest paragrahwist järgmises redaktsioonis: „Teadaandes tuleb ära tähendada koosoleku koht, aeg, koosoleku aine ja koosoleku kokkukutsuja.“

J. Wanja (kom.): Mina leian ka, et see paragrahw on täiesti segane. Kui wastutus koosoleku eest langeb koosoleku kokkukutsuja peale, siis milleks on tarwis weel registreerida, kas koosolekut kokkukutsujal liidul wõi ühingul on esitaja see ja see jne. Edasi ei saa mina aru, kuidas wõib koosoleku juhatus juba ette ära walida. § 13 räägib ometi, et walitud juhatus wõib kõigil koosolekutel olla, mis wabariigis peetakse. Seda ei saa mitte ette ütelda, keda juhatajaks walitakse, mispärast see määrus siin paragrahwis täiesti üleiarune on. Mina toetan rkl. Piiskar'i redaktsiooni.

Siseminister K. Einbund: Austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu liikmed härrad Piiskar, Keerdo ja Wanja on esinenud terve rea ettepanekutega käesolewa seaduse kohta. Minule näib, kui need ettepanekud läbi läheksid, siis takistaksid nad koosolekute wabadust, mitte aga ei laiendaks, nagu ettepanijad arwawad. Kogu see seadus on ehitatud koosoleku wabaduse põhimõttele. Et aga üksikud ei hakkaks teiste koosolekute wabadust kurjasti tarwitama ja rühmesuguseid sekeldusi sünnitama, selleks on seaduses ette nähtud terve rida punkte. Peatan pisut nende ettepanekute juures, mis siin on tehtud. Endise paragrahwi juurde pandi ette, et koosoleku teadaannet peaks wõima esitada ükskõik missugusele politseiülemale, kas lähemale wõi kaugemale. Selle ettepaneku tagajärg oleks see olnud, kui meie selle wastu oleksime wõtnud, et teadaanne oleks tulnud vähemalt kaks kuni kolm korda 6 tundi enne koosoleku algust ära anda. (A. Schulbach (töer.): Meil on ju telefon.) Maal ei ole mitte telefoni igalpool, sellepärast ei wõi praeguse korra juures mitte telefoni ega õhuühendusega rehkendada. Riigikogu liigetele ja teistele Tallinna haritlastele oleks, wõib olla, soowitaw, kui nad koosoleku teadaande otsekohe politsei peawalitsusele saadaksid. Tallinnas on telefon ja siit wõiks maale teatawatesse punktidesse telefoni teel koosolekust teada anda. Teine lugu on aga, kui koosolekust tuleb teatada mõnda peipsiäär-sesse nurka wõi narowatagusesse wald. Siin on tingimata tarwis, et teadaanne 2 kuni 3 korda 24 tundi enne koosoleku algust ära antakse. Niisugune kord ei ole aga kokkukõlas koosoleku wabaduse põhimõttega ja sellepärast tuleb siin kitsendus maksma panna, et koosolekust on tarwis teatada lähemale politseiülemale. Praegu käsilolewa paragrahwi juures waieldakse selle wastu, et koosoleku teadaandes ei wõi mitte koosoleku juhatus ette ära määrata. Koosoleku wabadus peab eestkätt nende kodanikkude jaoks olema, kes koosoleku kokkukutsuwad. Kui, näituseks, mina koosoleku kokku kutsun ja tahan, et mina seda koosolekut juhatan, siis wõin mina seda juhutada ja ükski teine kodanik wõi rahwahulk ei wõi minult seda õigust ära wõtta. Trükitöölaliste kongressi ajal tahtsite teie juhatajaks saada, et kongressi ära lõpetada. (J. Piiskar (is.): Ei ole õige.) Kui oleks niisugune seadus olnud.

nagu meil praegu tahate läbi wiia, siis oleks see teile kasuks tulnud. Põhimõte peab see olema, et igal koosolekul peab oma juhataja olema. Sennine koosolekute seadus ei nõudnud seda mitte. Ja sellepärast, kas see alguses määratakse, või pärast, see on ükskõik, aga juhatus koosolekul peab olema, ja on tarvilik sellepärast, et ära hoida võimalikka sekeldusi politsei ja koosolijate wahel. Kui seadus nõuab teatawat korda, siis peab panema wastutuse selle korra eest just koosoleku juhataja ja koosoleku pidajate peale. Kui mingisugune korrawastane nähtus ilmsiks tuleb, siis esimene, keda wastutusele võetakse, on koosoleku juhataja. Nõnda, et kui kodanikule wabadus antakse, siis peab ka iga kodanik teadma, et tema seda üldsusele hädaohhtlikuks ja kardetawaks ei tee. Nii et just sekelduste ärahooldmiseks ja wabaduse kindlustamiseks on meil igal koosolekul juhatajat vaja. Pean ütlemata rohkem veel: Meie waatasime wastawa literatnuri järele ja leidsime, et Wene düumas ja Prantsuse parlamendis peeti pikki kõnesid selle kohta, mitmeliikmeline juhatus peaks olema, kas kolmeliikmeline või üheliikmeline. Kolmeliikmelist juhatust soowitati vähemalt sellepärast, et nüüd võimalikkude sekelduste korral koosolek mitte ilna juhatuseta ei jääks ja et nende võimalikkude sekelduste korral juhatus oma keskel aru wõiks pidada. Nii et Prantsuse, kui ka Wene parlamentide tegelased nõudsid just rohkemaarwulist juhatust. Meie oludes selle seaduseelnõu autorid, samuti ka üldine komisjon leidsid, et küllalt on, kui juhatus üldse olemas on, olgu ta kas wõi üheliikmeline. Aga siiski pearaskus korrapidamise suhtes weeretati juhatuse peale ja kogu see seaduse iseloom on ehitatud just sellele alusele.

Nõnda, et mina paluksin siin tehtud ettepanekuid wõtta täiesti niisugustena, et need rohkem on sihitud sinna poole, et koosolekute wabadust kitsendada, aga mitte, et koosolekute wabadust kindlustada.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina ei wõi seda mitte oletada, et kõik need kitsendused, mis selles seaduses ette nähtud on, et need heakorra jalulhooldmiseks paratamata tarwilikud oleksid. Kui näituseks Riigikogu wõi linna ehk wallanõukogu walimiste eel koosolekuid peetakse ja kui siis mingisuguseid teadaandeid vaja ei ole, kas siis

peame oletama, et igal teisel ajal kodanikud koosolekuid pidada ei oska ja et „hea kord“ kohe hädaohtu satub? (Siseminister K. Einbund: Juhataja peab ikka olema!) No jah, juhataja peab olema, aga ta ei tarwitse mitte politseile 10—12 tundi enne koosolekut teada olla! Ma arwan, et iga korralik koosolek walib omale juhataja. Aga ma olen isegi koosolekuid näinud, kus juhatajat ei olnud. Ja kui nüüd mitte midagi wabadusest katki ei lähe walimiste eel, mispärast siis karta on, et peale selle, kui walimise aeg möödab on, wabadus nüüd uperkuuti ajab?

Ühe asja peale tähendati siin wäga õieti, et tuleb juhtumisi ette, mida ette näha ei wõi, et tuleb näituseks inimesi niipalju kokku, et neid koosolekuks ette nähtud saali mahutada ei saa, nii et tuleb koosolek kusagil lähedal aias ehk tuleb ühe saali asemel kahte asuda. Kui see seadus aga praegusel kujul wastu wõetakse, siis seda teha ei saa. Ma olen näinud enne sõda Berliinis, kus õige wali politseikord oli, koosolekuid, näituseks 1. mai meeleawalduse koosolekud, kuhu palju rahwast kokku tuli, ja et saalis wõib olla ainult 500 jaoks ruumi oli, kuna inimesi aga 1000 oli ilmunud, siis peeti teine koosolek kõrwal saalis ehk lähedal aias, mida mitte warem võimalik teada anda ei olnud. Edasi ma nimetaksin Londoni, kus inimesed, kes nüüd ka meile tulewad, punased lindikesed kübarate ümber, ja keda Saksamaal „Halleluuja Matilde'ks“ kutsuti, enesele laterna kaasa wõtawad, kusagile uulitsanurgale selle ülesse seawad ja siis oma koosoleku ära peawad. Ja on koosolek siin nurgal ära peetud, siis lähewad nad teisale, kus jälle koosolekut peetakse. Ma olen näinud Zürichis, ja ka Londonis, et nad isegi ei tea, kus nurgal nad peatama jääwad; nad jääwad lihtsalt sinna seisma, kuhu rohkem rahwast kogub. Olen näinud ka juhtumisi, kus kusagile mingisugusel põhjusel on rahwast rohkem kokku kogunud, ja seal tuleb, näituseks, üks alkoholi wastu wõitleja apostel, ronib tooli peale ja peab oma koosoleku seal ära, ilma, et ta sellest politseile teada oleks annud. Olen näinud veel, kuidas Zürichis üks walges riides mees sõjaajal igal pühapäewal pärast lõunat järwekaldal kusagile aia otsa ronis ja sealt rahwale jutlustama hakkas — rahust ja sõjast, rahu õnnistusest, sõja kahjust, ja ei läinud katki sellepärast mitte midagi. Meil wõiks see ka nii olla. Kui Soomemaalt need punaselindiga naisterah-

wad ja meesterahwad „kindral“ Booth mundris siia tulewad, ja koosolekuid pidama hakkawad, siis arwan mina, et politsei neile mingisuguseid raskendusi tegema ei saa ja nimelt sellepärast mitte, et nõndanimetatud „salvations army“ — lunastaja wägi — politseile poliitilises mõttes „kardetaw“ ei ole. See tähendab siis, et meie selle seadusega tahame elu teatawate paragrahwide wangi panna, mitte seda silmas pidada, mis elu nõuab. Minu arwamise järele wõiks meil ka seda juhtuda. Ütleme, näituseks, jaanipäewal wõib kusagil 30 kunni 40 inimest koos olla ja tuleb seal mõni waimustatud karskusesõber, nagu minu rühmasõber Ernits seda on, ja soowib kõnelda, kuid — seadus ei luba: pole teada antud! (W a h e l h ü ü e: Siis ta wõib peksta saada!) Aga niisugused kõnelejad peawad ise selle peale mõtlema, et nad peksta wõiwad saada, meie ei tarwitse selle eest hoolitseda!

See oleks kodanikkude wabaduse kitsendamine, kui paljud koosolekud sellepärast pidamata peawad jääma, et neist 12 tundi enne seda teada anda pole saadud. Meil arwatakse, et tulewikus, kus kommunismi hädaoht kaob, kus enamlast enam waja pole karta, mis nüüd juba isenesestki arwatakse kokkulangemisel olevat, et siis, nagu härra minister isegi tunnistab, need kitsendused uue seadusega ära kaotatakse. Kuid mina arwan, et parem oleks, kui neid kitsendusi selle seadusega maksma ei saaks pandudki.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Palwadre: Kui meie koosolekute seaduste arenemist tähele paneme, siis wõime kindlasti ütelda, et edaspidi peab tingimata üldiseks saama koosolekute pidamisel see kord, mis § 10 p. 1 on ette nähtud, nimelt, et mitte kodanikkudel ei ole tarwis selle eest hoolt kanda, et politsei teada saaks, kus koosolekut peetakse, waid walweaparaat peab ise selle eest hoolitsema. Praegu on aga teatawad kitsendused tehtud ja sellega tuleb rehkendada. Wastuwõetud korrast wälja minnes, pean tunnistama, et neid parandusi, mis Riigikogu liikme Piiskar'i poolt ette pandud ja rkl. Wanja poolt toetatud, tuleb pidada koosolekute wabaduse kitsendamiseks. Ei nõuta ju kellegilt, et need teated peaksid tingimata teadaandes olema, aga siin antakse wõimalust koosoleku kokkukutsujale, et ta ka koosoleku juhatust endale wõi oma poolt soowitawale isikule wõib garanteerida. Seda pi-

das komisjon seepärast tarwilikuks, et koosoleku kokkukutsuja ei satuks mitte koosolijate wõimu alla. Kui mingisuguse rühm, näituseks, kutsub poliitilise koosoleku kokku, siis peaks sellel rühmal õigus olema soowi järele ka seda koosolekut juhatada ja teise rühma poolehoidjad ei peaks mitte wõima koosoleku juhatust oma kätte wõtta. Kui aga kokkukutsuja koosoleku juhatust endale garanteerida ei soowi, siis ei pruugi tema ka sellekohast teadaannet teha ja koosolek walib enda seast juhatuse, nagu harilikult. See paragrahw uusi kohustusi peale ei pane, annab aga teatawad õigused kokkukutsujale ja sellepärast ei saa mina rkl. Piiskar'i ettepanekuga ühineda. Ma leian, et see oleks teataw kitsendus ja mitte soowitaw kitsendus. Selle paragrahwi juures on jõutud nende kitsenduste arutamise juurde, mis on nimetatud § 7-das. Mina tahaks konstateerida, et nii kitsalt neid kitsendusi mitte wõtta ei wõi, nagu siin arwatakse. Nimelt, kui koosolek on kokku kutsutud kinnises ruumis ja kui ruum kitsas on, nii et kokkutulnud inimesed sinna ei mahu, siis wõib teda lahtise taewa all pidada. Siis tuleb wälja minna sellest, kus koosolekut on kawatsetud pidada, ja politsei peaks seda ka arwesse wõtma. Kui ta aga niisugusel juhtumisel koosoleku ära keelab, siis tuleks seda seaduse seletamiseks mitteõiges mõttes pidada.

Komisjoni aruandjana paneksin ma kaks redaktsioonilist parandust ette: § 8. teises ja neljandas reas leiame sõnad „ees- ja perekonnanimi“; praegune koosoleku juhataja teatab, et teistes seadustes nende sõnade asemel „nimi ja perekonnanimi“ seisab ja selles mõttes tuleks ka käesolewat paragrahwi parandada.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Piiskar'i poolt on ettepanek tehtud § 8-das wälja jätta lõpuosa, algades sõnadest: „isiku ees- ja perekonnanimi“... kunni lõpuni ja selles paragrahwis 2 rida redigeerida järgmiselt: „koosoleku aine ja koosoleku kokkukutsuja“ — muu kõik wälja jätta sellest reast. (H ä ä l e t a t a k s e.) Enamus on wastu. Parandus on tagasi lükatud. (H ä ä l e t a t a k s e.) § 8 on nähtawa enamusega wastuwõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 9. Teadaande wastuwõtmise üle antakse koosoleku kokkukutsujale wõi wiimase poolt teadaandes wolitatud isikule wiivitamata maksuta kwiitung.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 9 wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 10. Teadaandeid ei nõuta: 1) Riigikogu, linna, alewi, maakonna ja waldade omawalitsuste walimiseelsete koosolekute kohta ametlikult walimiste wäljakuulutamise päewast kunni walimiste lõpuni;

2) koosolekute kohta, millede üle publikumile awalikult teada antud politseiülema poolt selleks määratud awalikkude kuulutuste kohtadel ehk linnades ühes kohalikus ajalehes wastawalt § 8 ettenähtud tähtaegadele ja § 9 äratähendatud sisuga.

M. Neps (sd.): Walitsuse ettepanekus oli see paragrahw laiemas mõttes redigeeritud. Seal oli öeldud, et koosolekutest, mis maal wõi linnas peetakse, wõib ainult ajalehes teada anda. Nüüd on aga see paragrahw nii wastu wõetud, et ainult linnades wõib koosolekutest ajalehede kaudu teatada, maal pannakse aga maksuma teistsugune ja palju tülitawam ja keerulisem kord. Sellepärast teen ettepaneku punkt teises sõnade „ehk linnades ühes kohalikus ajalehes“ asemele panna sõnad „wõi ajalehes“.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Palwadre**: Riigikogu liikme Nepsi poolt esitatud parandus oli üldises komisjonis arutusel ja lükati tagasi. Sel põhjusel mina komisjoni nimel seda ka toetada ei saa. Täheandan ainult, et mina isikliselt leian, et need motiivid, mis selle paranduse poolt räägitud, on väga kaaluwad. Komisjoni enamus aga ei ühinenud selle parandusega sel põhjusel, et meil postiühendus mitte küllalt korralik ei ole. Enamus arwas, et selle mittekorraliku ühenduse tagajärgi ei peaks walitsus mitte oma kanda wõtma. Kui oleks kindlasti garanteeritud, et post alati määratud ajal jõuab kohale politsei-asutusse, siis oleks see parandus ehk ka enamusele wastu wõetaw olnud. Mina arwan, et üks walitsuse asutus peaks teise walitsuse asutuse regulaarset tegutsemist arwesse wõtma ja kui seal korrarikkumised ette tulewad, siis ei peaks mitte kannatama kodaniku wabadus selle all, waid riik peaks ise wastutama. Üldise komisjoni nimel, nagu ma juba tähendasin, ei saa ma siiski selle parandusega mitte ühineda, sest ta on koosolekul arutusel olnud ja tagasi lükatud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on wastu. Rkl. Nepsi parandus on tagasi lükatud. Panen § 10 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 10 wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 11. Rahwuswaheliste kongresside ja konwerentside kokkukutsumiseks antakse luba siseministri poolt.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 11 wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 12. Igal koosolekul peab olema juhatus. Juhtumisel, kui teadaandes juhatus ette ei ole nähtud ja koosoleku kokkukutsuja koosolekule ette ei pane juhatus walida, on koosoleku juhatajaks koosoleku kokkukutsuja.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 12 wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 13. Koosoleku juhatus peale pannakse:

1) Walwe koosoleku korra järele ja selle üle, et koosolek wastaks teadaandeid;

2) koosolekult isikute eemaldamine, kel õigus ei ole koosolekul wiibida ja

3) kuritegewusele ässitawate ning kuriteoliste kõnede ja waidluste lõpetamine samuti ka koosoleku enese lõpetamine, kui juhatus poolt tarwitusele wõetud abinõud tagajärjetuks jäänud.

J. Piiskar (is.): § 13 paneb koosoleku juhataja peale kohused, millega temal raske ja isegi otse wõimatu on korda saada. Näituseks punkt 2. — koosolekult isikute eemaldamine, kel õigust ei ole koosolekul wiibida. Kuidas seda kindlaks teha, kas kellegil on õigus koosolekul wiibida wõi mitte. Wõib olla, ehk politsei leiab koosolekult mõne isiku, kellel mõne seaduse järele õigust ei olnud seal koosolekul wiibida. Koosoleku juhataja ei saa seda aga kindlaks teha.

Minu arwates on politsei kohus, et tema korra eest wastutab. Siis teine küsimus, nimelt punkt 1. all on öeldud: peab olema walwe koosoleku korra järele, et koosolek wastaks teadaandeid. Mis tähendab õieti see, et koosolek wastab teadaandeid, kui on öeldud, et koosolekut wõib

pidada igauks ja iga küsimuse arutamiseks. Kui on teatatud, et sel päeval ja sel kellaajal on seal ja seal koosolek, siis wastab koosolek teadaandele ja täiesti ükskõik on, kas see ühe või teise küsimuse jaoks peetakse ja kas seal keegi X. või Y. kõneleb, sellest või teisest asjast ainst, sest igal ühel on õigus kõneleda ja igast ainst. Wäga ebamäärane on nõue: walwata selle järele, et koosolek teadaandele wastaks, sest see on wäga laialine küsimus. On öeldud, et koosoleku juhatuse peale pannakse järelwalwamine iga-suguste kuritegewusele ässitawate kõnede üle jne. See on küll wäga ilusasti öeldud, aga harilikult kestawad waidlused, kas leidis maad kuritegewusele ässitamine või mitte, semikaua, kunni kohus oma otsuse on teinud. Nii wõib ka alati juhtuda, et koosoleku juhataja leiab, et ei olnud midagi kuriteolist, keegi teine leiab aga, et oli, tekkinud waidluse lahendab kohus. Kuidas saadakse aga panna erasisiku peale niisugust ülesannet, millega tema toime ei saa ja mille hindamiseks tal andmeid ei ole. Koosoleku korra järele peab koosoleku juhataja walwama. Minu arwates oleks see ainukene ülesanne, mis koosoleku juhataja peale langeb, et ta koosolekut juhib ja waatab, et inimesed koosolekul korda peawad. Mina panen ette selles paragrahwis kõik muu wälja jätta ja wastu wõtta ainult esimene osa, nimelt — „Koosoleku juhatuse peale pannakse walwe koosoleku korra järele“. Teised on aga ülesanded, millel ei ole sisuliselt mingisugust tähtsust. Kui leitakse, et on tarwis koosolekut filtreerida, sealt teatawaid isikuid kõrwaldada, siis peab see, kes seda tarwiliku leiab olewat, seda ise tegema.

Siseminister K. Einbund: Ma tähendasin juba oma eelmise esinemise puhul, et wäga tähtis on koosolekute wabaduse pärast võimalikult politseid korra hoidmiselt eemaldada ja see kohustus panna koosoleku juhatuse peale niipalju, kui tema täita suudab. Käesolewad nõuded ja seesama paragrahw keelab koosolekul wiibimise sõjariistus isikutel ja ütleme, et sõjariistus isikud satuwad sinna, keda sealt tuleks kõrwaldada. On loomulik, et niisugusel korral seda otsekohe tegema ei hakka politsei, kui ta leiab, et niisugused isikud koosolekul wiibiwad, waid pöörab juhatuse poole ja palub juhatust korraldust teha, et see nii lahke oleks ja laseks nendel isikutel koosolekult ära

minna. Iseenesest mõista, kui seal koosoleku juhataja poole pööramine ja selle korraldused ei aita, siis loomulikult astub politsei seal wahele. Kuid teatawa silmapilguni kunni juhatuse ise kõiki seda teha wõib, selle silmapilguni ei wõi politsei wahele segada. Samuti wõib ka seal teisi isikuid olla, kellel koosolekul wiibimine keelatud on, nõnda et niisugused juhtumised olewate ja tulewate seaduste põhjal wäga mitmesugused on. Sarnaste juhtumiste hulka kuulub ka kuritegeliste kõnede pidamine. Wene seaduse järele pidi politsei kaks korda hoiatuse tegema ja kolmas kord koosoleku lõpetama ja alati tulid sellest sekeldused koosoleku korraldaja ja publikumi wahel. Ütleme, et tõesti niisugune ässitaw kuritegeline kõne saab peetud ja nõnda, et see sütitab üldist meeleolu ja lähendab kuritegewuse sammule. Kõige loomulikum on, et politsei siis mitte koosolekut laiali ajama ja kõige äärmisemaid abinõusid tarwitusele wõtma ei pea, waid tema pöörab juhatuse poole, et see peataks kõnelejat tema kõnes. See samm peab kõige esimene olema koosoleku wabaduse mõttes, et mitte teisi sekeldusi wälja kutsuda. Iseäralik on, et mõnelt poolt, nagu härra Piiskar seda toonitab, tähendakse, et kõik politsei asi on, nagu see praegusel korral näha on, kuid teiselt poolt teda aga mitte ei armastata. Nõnda, et see paragrahw nüüd iseenesest sisaldab neid nõudeid, millest ma enne kõnelesin. Koosoleku korra wastutus peaks saama ikkagi eestkätt juhataja peale pandud.

Politsei wahelesegamist peaks võimalikult ära hoidma.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Palwadre: § 13. mõte on see, et korra järelwalwe oleks koosoleku juhataja peal. Siin tuleks ka tingimata tähelpanu pöörata § 15. peale. See paragrahw näitab, et § 13. ettenähtud kohustused, mis koosoleku kokkukutsuja peale langewad, ei olegi nii kitsendawad ja isegi nende mittetäitmine ei kutsu wälja koosoleku lõpetamist. Endiste Wene seaduste järele walitses koosolekuil sarnane kord, et koosolekul olew politseiametnik koosoleku korra järele walwates, hoiatas kaks korda koosoleku juhatajat ja kui neid hoiatusi arwesse ei wõetud, siis lõpetas koosoleku. Selle seaduse § 15 näeb teistsuguseid põhjusi koosoleku lõpetamiseks. § 13. järele on koosoleku juhataja korra järele walwaja ainult üldises

mõttes ja on ka arusaadaw, et tema peal selle tagajärjel teatawad kohustused ja teatud wastutus lasub, kuna aga see asjaolu iseenesest koosoleku wabadust mitte ei kitsenda. Kõige rohkem kahtlust tekitada wõib ainult punkt 2, s. o. koosolekutele nende isikute eemaldamine, kellelel koosolekul wiibimise õigust ei ole, sest juhataja ei wõi ju teada, kas neid seal on wõi mitte. Igatahes on see punkt wastu wõetud ses mõttes, et juhataja on kohustatud kõrwaldama nimetatud isikuid ainult sel juhtumisel, kui juhataja teab, et nad seal wiibiwad. Ses mõttes oleks ka punkt 2. wastu wõetaw. On ju kohasem, et koosoleku korra järele walwab eestkätt koosoleku juhataja, aga mitte politseiesitaja. Mis puutub punkt 3., siis, nagu ma juba eespool tähendasin, selle sisu koosoleku käigu peale mingisugust mõju ei awalda ja loomulikult ei saa ka koosoleku juhatajat enne wastutusele wõtta, kui kohtus sisuliselt on selgeks tehtud, et seal kurihtlisi kõnesid on peetud, kui keegi selles süüdlaseks on tunnistatud. Kõiki neid asjaolusid arwesse wõttes ei wõi karta, et siin arusaamatusi tekkida wõiks. Üldise komisjoni nimel ei saa ma mitte ühineda rkl. Piiskar'i poolt tehtud parandusega.

Juhataja K. Wirma: Kõige pealt tuleb hääletamisele rkl. Piiskar'i poolt tehtud parandus. (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on wastu. Sellega on rkl. Piiskar'i parandus tagasi lükatud. (Hääletatakse.) Nähtaw wähemus on wastu. § 13 on wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 14. § 8 tähendatud politseiwõimud wõiwad koosolekule oma esitaja saata. Politseiesitaja peab koosolekule ilmuma ametiwormis ja koosoleku juhatussele oma ilmu misest teatama.

Temale antakse koosolekul juhatusse läheduses koht.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 15. Politseiesitaja lõpetab koosoleku: 1) kui seda palub koosoleku juhatus, 2) kui koosolek omab otsekohe awalikku julgeolekut ähwardawa iseloomu, 3) kui koosolekul ette tulewad wägiwaldsed kokkupõrkamised ja 4) neil juhtumistel, mis selle seaduse § 2 ette nähtud.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 16. On politseiesitaja koosoleku lõpetanud, peab ta kirjaliku protokollit tegema ära tähendades koosoleku lõpetamise põhjused. Politseiametnik peab koosoleku juhatussele, wõi kokkukutsujale nende soowi peale protokollit ära kirja andma.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 17. Koosolijad peawad otsekohe laiali minema, kui koosolek lõpetatuks tunnistatud. Wastasel korral sunnitakse neid seda tegema politseiliste abinõudega.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 18. Käesolewa seaduse §§ 6—17 alla ei käi:

1) walitsuse wõimude poolt kokkukutsutawad koosolekud;

2) usulised ja palwekoosolekud selleks ususeliste poolt määratud kohtadel;

3) harilikus korras toimetatawad matusrongid;

4) ametnikkude wõi tööliste professionaal koosolekud, millest ainult ühe asutuse ametnikud wõi töölisel osa wõtawad;

5) seaduslikus korras registreeritud wõi asutatud ühingute ja liitude koosolekud, millest osa wõtawad ainult ühingu wõi liidu liikmed;

6) koosolekud, mis ära peetakse kindlas ruumis ja millest osawõtmine on kokkukutsuja sellekohasest isiklikust kutsest.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 19. Käesolewa seaduse jõusseastumisega kaotawad oma makswuse ajutised määrused koosolekute kohta 4. märtsist 1906 a. heakorra ja seltskondliku julgeoleku seaduse 1916 a. wäljaanne (Wene seaduste kogu XIV k. §§ 258—279), Wene ajutise walitsuse määrus koosolekute koh-

ta 12. aprillist 1917 a. (Sobr. usak. i rasp. praw. art. 540 p. p. 1—3) Eesti ajutise walitsuse poolt 25. weebruaril 1919 a. wastuwõetud määrus awalikkude koosolekute ärapidamise üle Asutawa Kogu, linna-, walla- ja maakonnanõukogude liikmete walimise asjus („Riigi Teataja“ nr. 13 — 1919 a.), Wabariigi Walitsuse poolt § 12-a põhjal 1. oktoobril 1921 a. wastuwõetud ajutine seadus koosolekute kohta maa-alal, kus sõjaseadus kaotatud („Riigi Teataja“ 88/89 — 1921 a.).

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 19 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Seega on see seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

5. Piiriwalwe alluwuse muutmise seadus — III lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **J. Parik** (loeb): Piiriwalwe alluwuse muutmise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Parik** (loeb): Muudatusena makswas piiriwalwe seaduses pannakse maksma järgmist:

Piiriwalwe allub otsekohe siseministritele, kellele piiriwalwe suhtes kõik õigused ja kohused üle lähewad, mis Wene sead. kogu VI k. (Prawila ob otdelnom korpuse pograntschnoi strashi) põhjal rahaministril olid.

Juhataja **K. Wirma**: Panen seaduse sisu hääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduse sisu on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

6. Perekonna-abiraha seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana** (loeb): Perekonna-abiraha seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 1. Kõigile riigiametnikkudele ja teenijatele, Wabariigi Walitsuse poolt 25. mail 1921 a. wastuwõetud Tartu ülikooli õpejõudude palgaseaduse § 7 ettenähtud stipendiaatile („Riigi Teataja“ nr. 44 — 1921 a.) ning rahwawäelastele maksetakse perekonna-abiraha nende ülespidamisel olewate perekonnaliigete pealt.

Märkus 1: Riigiametnikkudeks ja teenijateks loetakse selle seaduse järele kõiki neid, kes teeniwad riigi kodanliste wõi sõjawäeasutuste koosseisudes ettenähtud kohtadel. Rahwawäelasteks loetakse kõik sõjawäelased, ameti ja auastme peale waatamata.

Märkus 2: Selle seaduse all ei kuulu riigiametnikud ja teenijad ning rahwawäelased, kelle teenistuskohd on väljapool wabariigi piire ja kes väliswaluutas palka saawad.

Märkus 3: Päewatöölisele maksetaw perekonna-abiraha määratakse Wabariigi Walitsuse poolt erineormidega. Kunni uute erineormide maksmapanemiseni saawad päewatöölised perekonna-abiraha endisel määral.

L. Johanson (sd.): Teen ettepaneku selle paragrahwi esimest rida järgmiselt wastu wõtta: „Kõigile riigiametnikkudele, teenijatele ja töölistele“ jne. Põhjenduseks oleks see, et pole mingisugust õigust wälja jätta perekonna-abiraha maksmist töölistele, kes on riigiteenistuses. Tööliste palgad riigi tööstusettevõtetes on wiltsad. Senni said nemad perekonna-abiraha oma laste ja perekonna toitmiseks samal määral, nagu teisedki riigiametnikud. Kui nüüd uue seadusega need erimääruse alla jäetakse, siis raskendab see nende seisukorda, kuna nad ikkagi teiste ametnikkudega ühel määral seda wajawad. Sellepärast tuleks käesolew seadus otsekohe ka nende kohta samal määral maksma panna, kuidas see ühele osale osaks saab.

Mis puutub märkus 1-sse, siis on ka see ebakohaselt kokku seatud ja tuleks parandada wastawalt: „Riigiametnikkudeks, teenijateks ja töölisteks loetakse selle seaduse järele kõiki neid, kes teeniwad riigi kodanlikes wõi sõjawäeasutustes ja ettevõtetes jne.“ Riigiteenijate hulgas on hulk töölisi ja teenijaid, kes koosseisudes ei ole ettenähtud ja neid perekonna-abiraha saamise õigusest ilma jätta, — selleks ei ole mingit õigust. Pealegi ei ole ametkondade

koosseisud weel mitte kinnitatud. Kui § 1. ja märkus 1-s ettepannud parandused wastu wõetakse, siis langeb loomulikult märkus 3 välja.

A. Uesson (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! See seadus ei puutu ükski neid ametnikka, kes palka saavad riigilt, waid ka neid, kes omawalitsustes teeniwad, kõige pealt õpetajaid. Nimelt õpetajate palgaseaduse järele käiwad kõik õpetajad riigiametnikkude palgaseaduse alla ja käesolewa seadusega määratakse ka õpetajatele perekonna-abiraha. Käesolew seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1922 a., see tähendab — tagant järele. Sellega pannakse omawalitsuse asutused kulukoorma alla, mis ette nähtud ei ole ja mida kusagilt ei ole wõtta. Iseäranis maakonnawalitsused on suurte raskustega oma eelarwed kokku seadnud ja kui neile nüüd tagant järele suured summad wäljaandmiseks juurde määratakse tuleks ka küsimus üles seada, kuidas nad peawad selle katma. Sellepärast peaks igatahes, kui kulused omawalitsustele peale panna, ka järele kaaluma, kuidas neid kulused õieti katta kawatsetakse. Sellepärast on minu ettepanek, et § 1 rahaasjanduse komisjoni tagasi antaks läbikaalumiseks, kuipalju see seadus uusi kulused omawalitsustele peale paneb ja kuidas neid katta kawatsetakse.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kana: Mis puutub sellesse ettepanekusse, mis tegi rkl. Johanson, mis ta ka komisjonis tegi, siis sai see komisjonis läbi arutatud ja komisjoni nimel ei saa ma temaga mitte ühineda. Mis puutub härra Uesson'i tähendusse, siis waatas komisjon ka selle küsimuse läbi ja leidis, et see summa, mis omawalitsustel maksta tuleb, mitte wäga suureks ei lähe, sest maal teenijate kohta on protsendiline wähendamine maksma pandud, iseäranis nende kohta, kellel maad on. Mis eraldi puutub linnadesse, nimelt Tallinnasse ja Tartusse, siis ei olnud see mitte põhjalikuma läbikaalumise all ja sellepärast ei oleks mul selle wastu midagi, kui Riigikogu selle paragrahwi komisjoni tagasi annab. Kuid ma paluks siiski selle seaduse lugemist jätkata, nii et teised paragrahwid saaksid wastu wõetud. Eriti tuleb seda tähele panna, et on kawatsetud seda seadust tagantjärele maksma panna, nimelt 1. jaanuarist 1922 a. ja iga wiiwituse päew teeks seda maks-

mist raskemaks. Sellepärast oleks siis tarwis, et see paragrahw komisjonis niipea kui wõimalik saaks läbi waadatud,

Juhataja K. Wirma: Riigikogu liikine Uesson'i poolt on ettepanek tehtud § 1 rahaasjanduse komisjoni tagasi anda. Rkl. Johanson'i ettepanek käib aga sisu muutmise kohta. Kui otsustatakse seda paragrahwi komisjoni tagasi anda, kaob rkl. Johanson'i ettepaneku hääletamise tarwidus ära. Panen rkl. Uesson'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Sellega on otsustatud § 1 komisjoni tagasi anda.

Aruandja J. Kana (loeb): § 2. Perekonna-abiraha saamist õigustawad järgmised perekonnaliikmed:

1) Palgasaaja abikaas.

Märkus. Mees loetakse naise ülespidamisel olewaks, kui ta tegelikult töowõimetu on.

2) Palgasaaja lihased lapsed.

3) Adopteeritud lapsed ning lastelapsed, samuti ka tema abikaasa lapsed eelmistest abieludest.

Märkus. Lapsed (p. 2 ja 3) loetakse palgasaaja ülespidamisel olewateks kuni 17 a. wanaduseni, kooliskäimise- ja ametiõppimise puhul aga kuni 20 aasta wanaduseni, tegelikult töowõimetus lapsed aga wanaduse peale waatamata.

Laste seadusejäreliseks ülespidajaks loetakse isa, wiimase puudumise wõi töowõimetususe puhul ema.

4) Palgasaaja wanemad, wanadwanemad ja adoptiwwanemad.

Märkus. Punkt 4 nimetus isikud loetakse palgasaaja ülespidamisel olewateks ainult siis, kui nad tegelikult töowõimetus on.

5) Palgasaaja wennad ja õed.

Märkus. Palgasaaja ülespidamisel olewateks loetakse tema wennad ja õed neilsamadel tingimistel, kui lapsedki (§ 2 p. 3) kui nad täiesti waesedlapsed on, ehk kui nende wanemad on tegelikult töowõimetus.

L. Johanson (sd.): Teen ettepaneku selle paragrahwi punkt 3 märkusteist lõiget wälja jätta: „Laste seadusejäreliseks ülespidajaks loetakse isa, wiimase puudumise wõi töowõimetususe puhul ema“ ja selle asemele wõtta: „Perekonna-

abiraha maksetakse laste pealt riigiteenistuses olevale isale, kui aga ainult ema riigiteenistuses on, siis emale." Minu ettepanek ei käi mitte sellele mõttele vastu, mis minu arusaamise järele komisjonil selle küsimuse arutamisel oli. Kui aga seda paragrahwi sellel kujul vastu võtta, nagu ta siin on esitatud, siis oleks tagajärg see, et isad saaksid igal juhtumisel laste eest perekonna-abiraha, emad aga ainult siis, kui isa ei ole. Sariane seisukord ei ole mitte õige. Tõsi, mõned komisjonis tähendasid selle peale, et kantseleides teenivad ka naisterahwad, kes kaunis jõukad on ehk kelle wanemad jõukad on. Võib olla, et see on nii, aga see on ka tõsi, et ka kõik meesterahwad, kes riigiasutustes teenivad, mitte alati waesed ei ole. Ja sellest seisukohast välja minnes ei tohiks wahet teha mees- ja naisriigiteenijate wahel, waid peame oletama, et kui naisterahwad sunnitud on teenima, nemad siis oma palgaga peawad ka laste ülewalpidamisest osa wõtma. Oleks liig kisendaw ülekohus, kui naisterahwaste-riigiteenijate suhtes see seadus miisamuti ei maksaks, kui meesterahwaste suhtes.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kana: Selle paranduse kohta pean ma tähendama, et see lõige siin paragrahwis sai vastu wõetud sel kujul härra riigikontrolööri ettepanekul. Ka komisjonis sai ta ainult selles redaktsioonis läbi waadatud, nagu ta siin on. Et rkl. Johanson'i ettepanek mõtet muudab, siis ma palun seda paragrahwi komisjoni läbiarutamiseks tagasi anda. Ses mõttes, nagu härra Johanson siin teda puudutas, ei saanud see paragrahw komisjonis mitte arutatud.

Juhataja K. Wirma: Kodukorra järele on aruandjal õigus paragrahwi komisjoni tagasi anda ja sellega on § 2 komisjoni tagasi antud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 3. Perekonna-abiraha maksmisel wõetakse arwesse § 2 punktides 1, 3, 4 ja 5 tähendatud perekonnaliikmetest ainult need, keda palgasaaja ülewal peab ja kellel ei ole omaette warandust ega alalist sissetulekut, mis neid vähemalt maksetawa abiraha määral kindlustab, wõi teist seadusejärelist ülespidajat.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud. § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 4. Üks ja seesama isik ei wõi kahe wõi mitme palgasaaja ülespidamisel olewaks perekonnaliikmeks olla.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 5. Perekonna-abiraha määramisel loetakse tegelikult töowõimetuks meesterahwad ja naisterahwad 60 aastast peale.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 6. Igast muudatusest palgasaaja perekonnas, mis perekonna-abiraha maksmise lõpetamiseks põhjust annab, peab palgasaaja ametiasutustele, kus tema teenib, mitte hiljem kui kahe nädala jooksul teatama, wastasel korral nõutakse temalt seaduse aluseta maksetud perekonna-abiraha kahekordsel määral tagasi wastuwaidlemata korras.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 7. Perekonna-abiraha maksetakse palgasaaja teise perekonnaliikme pealt 700 m. kuus, kolmanda perekonnaliikme pealt 1000 neljanda ja iga järgmise perekonnaliikme pealt 1300

Märkus: Palgasaaja loetakse esimeseks perekonnaliikmeks.

L. Johanson (sd.): See seadus antakse selleks, et toetada perekonnaliigete ülespidamist. See on osa hoolekande seadusest. Need summad aga, mis siin on, et teise perekonnaliikme pealt antakse 700 marka ja neljanda pealt 1300 marka kuus, ei wõimalda perekonna ülewalpidamist tarwilisel määral. Praegused palgad on liig wäiksed ja sellepärast teen ma ettepaneku, et § 7 järgmises redaktsioonis vastu wõetaks: „Perekonna-abiraha maksetakse iga perekonnaliikme pealt 1300 marka.“

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kana: Komisjoni nimel ei saa ma nõus olla.

Juhataja K. Wirma: Panen hääletamisele rkl. Johanson'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 16 ja vastu 18 häält, sellega tagasi lükatud. Panen § 7 hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu? § 7 on vastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 8. On palgasaaja teenistuskoht maal, väljaspool linna wõi alewite piirkonda, siis maksetakse perekonna-abiraha teise perekonnaliikme pealt 300 marka kuus ja iga järgmise pealt 40% suuruses § 6 ette nähtud normides.

J. Piiskar (is.): Makswates palgaseadustes on alati läbi wiidud see printsiip, et maal vähem maksetakse, kui linnas ja pealinnas jälle rohkem, kui teistes linnades. Tihti on aga maal elawatel ametnikkudel palju raskem ära elada, kui linnas elawatel.

Siin on aga hoopis uus seisukoht üles seatud. Palga normeerimise juures on harilikult leitud, et maaelu on keskmiselt 10—15% linnaelust odavam. Siin on aga abirahast, kui seda maksetakse maal, terwelt 60% maha wõetud. Oleks huwitaw kuulda, mispärast lastekaswatamine maal 60% odavam on, kui linnas. Minu arwates ei ole see sugugi nii, waid wõib näidata, et maal tuleb ametnikul laste kaswatamine ja koolitamine isegi kallim maksma kui linnas. Linnas saadetakse laps hommikul kooli, wanemad toidawad teda ise jne. Maal tuleb aga laps pikemaks ajaks kooli saata, temale tuleb korter wõtta, ülespidamise eest maksta jne. Kui laps käib koolist koju, siis on maa, mis käia tuleb, maal palju suurem kui linnas, mispärast maalaps soojemaid riideid tarwitab jne. Lastekaswatamise suhtes ei ole maal wõimalused mitte niisugused, et laps kaswab seal nagu kuskil õnnemaal puu otsas — kukub maha ja on suur. Mina leian, et see paragrahw on täiesti wastuwõtmata. Panen ette seda paragrahwi wälja jätta ja määrata kõigile ühesuurune toetusraha.

J. Annusson (töer.): Nagu komisjoni liigete seletustest aru saada wõib, on selle paragrahwi juures silmas peetud just omawalitsuste asutuste kulusid ja kat-

sutud neid vähendada. Kuna esimene paragrahw lahtiseks jäi, et selgitada, missugused kulud selle seaduse maksmapanekuga omawalitsuste tekiks, siis teen ettepaneku, et ka see paragrahw lahtiseks jäetakse, sest siin on ka omawalitsuste asutuste kuludega tegemist. Panen ette seda paragrahwi komisjoni tagasi anda.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kana: Ma ei saa tehtud ettepanekutega ühineda, sest komisjon on nende suhtes teisele seisukohale asunud.

Juhataja K. Wirma: Aruandja ei ole ettepanekutega ühinenud. Panen esimesena hääletamisele rkl. Annusson'i ettepaneku. (Hääletatakse.) On otsustatud nähtawa enamusega § 8 komisjoni tagasi anda.

Aruandja J. Kana (loeb): § 9. Ajateenijatele sõduritele maksetakse perekonna-abiraha nende perekondade alalise elukoha järeliste normide järele.

Kuna see paragrahw eelmise paragrahwiga, mis komisjoni anti, seotud on, siis palun ka seda paragrahwi komisjoni anda.

Juhataja K. Wirma: Aruandja on nõudnud § 9-da komisjoni andmist, mispärast § 9 ka komisjoni läheb.

Aruandja J. Kana (loeb): § 10. Kui palgasaajal palgaarwel ehk palgalisana riigi wõi kogukonna põllumajanduslises kõlbulikkus maad kasutada on, mille suurus üle ühe tiinu, maksetakse talle perekonna-abiraha teise perekonnaliikme pealt 300 marka kuus, kolmanda pealt 300 marka kuus ja iga järgmise pealt 325 marka kuus.

J. Piiskar (is.): See paragrahw on selle seaduse ebamääraste paragrahwide hulgas üks kõige ebamäärasem ja kõige vähem wastuwõetaw. Siin on öeldud, et kui palgasaajal on palgaarwel wõi palgalisana tükk maad tarwitada, siis maksetakse talle perekonna-abiraha weel vähem, kui § 8-da järele. Siin tõuseb kõige pealt küsimus, kas üldse on neid, kellel on maa palgalisana, see on mingisuguse armuannina tarwitada. Kui ametnikul maa mitte palgaarwel tarwitada ei ole, siis on see tema kõrwaline töö. Maal on liik palgalisi ametnikka, kellele on wõi-

malus antud maad saada, need on õpetajad. Kui nüüd maasaamise korral perekonna-abiraha vähendatakse, siis on selle otsekohene tagajärg, et paljud paremaks peavad maa käest ära anda ja selle asemel raha võtta, et lapsi kasvatada ja koolitada. Maapidamine ei ole kellegi lõbu. Omal ajal, kui toitlusolud mitte nii kitsad ei olnud, oli tugew wool selle vastu, et ametnikud maad peavad. Palju kergem on võtta raha vastu, kui harida palgaarwel maad. Ametnikul on palju kergem maaharimise asemel sisse seada mesilastepidamist wõi midagi muud ette võtta. Maapidamisel peab tema enesele palga alles wälja teenima. Asi on seda halwem, kui selle juures weel perekonna-toetusraha ära jääks. Ja kui palgaarwel saadawa maa puhul perekonna-toetusraha ka weel ära jääks, siis wõib niisugusesse seisukorda sattuda, et maad üldse harida ei saa. Mina ei näe kuidagi wiisi tarwis olewat perekonna-abiraha palgalisana antawa maatüki eest ära võtta ja sellepärast teen ettepaneku seda paragrahwi wälja jätta. Mulle tekib kahtlus, juhtides tähelepanu selle ebaloomuliku seisukorra peale, iseäranis sellepärast, et põllumehed seda iseäranis ihkawad, kas siin ei ole tahetud rahwakooliõpetajad, kelle vastu eriti parem tiiw näikse olewat, perekonna-abiraha alt wälja jätta. Rahwakooliõpetajatele wõidakse küll sellega wäike müks anda, neilt toetusraha ära wõttes, kui aga arwatakse sellega haridusaja edendada, siis on sellel wäga kahtlased tagajärjed. Sel wiisil wõetakse rahwakooliõpetajatelt toetus ära, mis igal ühel teisel riigiametnikul on. Ma ei leia ühtki reaalselt põhjust niisugusele teguwiisile.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kana: Ma ei saa härra Piiskar'i ettepanekuga ühineda.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 13 häält — vastu 12 häält — § 10 on vastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 11. On perekonnaliikmeks, kelle pealt abiraha määratakse, ainult töowõimeline naine, siis maksetakse abiraha 300 marka kuus.

L. Johanson (sd.): Selle seaduse üheks põhjuseks on nähtawasti see, et

meie rahwaarw väheneb. Siin tahetakse perekondadele, kus perekonnaliikmeid rohkesti on, kuidagi wiisi toetust anda. Et temal see põhinõte on, seda näitab § 11. Siin on öeldud, missugune karistus on peale pandud perekonnale, kui tema liikmeks on ainult töowõimeline naine ilma lasteta. Perekonna-abirahaga, mida riigiametnikkudele selle seadusega maksetakse, ei suuda kedagi meelitada. Täiesti ülekohtune on aga kärpida seda wäikest perekonna-abiraha, mis § 7 ette nähtud perekonnaga riigiteenijate abikaasade kohta. § 3 piirab juba ära selle ringi, mis piiris seaduse järele perekonna-abiraha hakatakse saama ja toob esile terwe rea kitsendusi: § 2 punktides 1, 3, 4, 5, 6 on öeldud, et ainult need perekonnaliikmed saawad abiraha, keda palgasaja ülewal peab, ja kellel ei ole oma ette warandust ega sissetulekut. Kui perekonnas on töowõimulisel abikaasal 700 marka kuus sissetulekut, siis talle üldse abiraha ei anta. Nüüd toodakse aga nende kohta uus kitsendus. Palgad, mis määratakse riigiasutustes, on ühesugused niihästi naise- kui poissmeestele. Sealjuures wahet ei tehta. Kui aga nüüd perekonnas on töowõimeline naine, siis on arusaadaw, et sellewõrra tema wäljaminekut suurenewad. On tarwis määrata ka töowõimulisele naisele perekonna-abiraha teise perekonnaliikme abiraha suuruses. Sellepärast on § 11 ülearune ja kui niisugune, tuleks ta wälja jätta.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kana: Ei saa ühineda.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 15 häält — vastu 13 häält. § 11 on vastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 12. Perekonna-abiraha määratakse palgasajale ametisse wõi teenistusesse astumise päewast arwates, kui palgasaja oma õiguse abiraha saamiseks hiljemalt 3-me kuu jooksul sellele seadusele wastawalt tõendab, selle tähtaja möödalaskmise korral aga nõudmise päewast alates, kui palgasaja kolme kuu jooksul oma õiguse tõendused ette paneb; muil juhtumistel aga tõestatud nõudmise ettepanemise ajast arwates.

Perekonna-abiraha maksetakse wälja palgasaajale selle asutuse poolt, kelle teenistuses tema seisab.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 13. Kõik perekonna-abiraha küsimusesse puutuw kirjawahetus ja tunnistused on tempelmaksust wabad.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 14. Töö- ja hoolekandeministril on õigus selle seaduse elluwiiamise ja käsitamise, eriti tegeliku töowõimetuse kindlaksmääramise ja perekonna-abiraha nõudmise ning wäljamaksmise, samuti ka perekonna ülespidamiseks tarwisminewa waranduse wõi sissetuleku suuruse ja selle kindlaksmääramise kohta juhatuskirju wälja anda, neid „Riigi Teatajas“ awaldades.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 15. See seadus hakkab maksuma 1. jaanuarist 1922 a.

Perekonna-abiraha, mis palgasaajale semimaksuwate seaduste põhjal wälja makseti kunni selle seaduse wäljakuulutamiseni „Riigi Teatajas“, ajajärgu eest 1. jaanuarist 1922 a. arwatakse selle seaduse põhjal maksetawast abiraha summast maha.

Kui palgasaaja selle seadusega aga õiguse perekonna-abiraha saamiseks kaotab, ei nõuta tema käest seaduslisel alusel wäljamaksetud perekonna-abiraha mitte tagasi.

Ametnikud ja teenijad, kes enne selle seaduse wäljakuulutamist teenistusest on lahkunud, ei ole õigustatud tagantjärele perekonna-abiraha selle seaduse järele saama.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) See paragrahw on saanud 18 häält poolt ja 1 hääl wastu, § 15 on wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 16. Selle seaduse wäljakuulutamise kaotawad oma maksuwuse:

1) Wabariigi Walitsuse poolt 12. aprillil 1920 a. ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 57/58 — 1920 a. nr. 152 all wäljakuulutatud määrused perekonna-abiraha maksmise asjus riigiteenijatele ja töölistele.

2) Wabariigi Walitsuse poolt 29. aprillil 1920 a. wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 69/70 — 1920 a. wäljakuulutatud määrus sõjawäeasutustes teeniwate eraisikute perekonna-abiraha kohta.

3) Asutawa Kogu poolt 17. juunil 1920 a. wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 95/96 — 1920 a. nr. 232 all wäljakuulutatud seadus perekonna-abiraha maksmise asjus rahwawäelastele.

4) Riigikogu poolt 19. märtsil 1921 a. wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 20 — 1921 a. nr. 8 all wäljakuulutatud riigiametnikkude ja teenijate palgaseaduse § 4.

5) Wabariigi Walitsuse poolt 25. mail 1921 a. wastu wõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 44 — 1921 a. nr. 38 wäljakuulutatud Tartu ülikooli õpetajate palgaseaduse § 10.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 16 wastu wõetud. (E. Liwak (põl.): Lõpetada. Keskelt: Waheaeg!) Ma kuulen wahelhüüdeid waheaja kohta ja kuulutan hariliku 15 min. waheaja.

Waheaeg algab kell 7.55 m.

Peale waheaega algab koosolek kell 8.20 m.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold**.

7. Koosoleku lõpetamine kwoorumis puudusel. Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu läheb päewakorras edasi. (J. Hüner-son (põl.): Kwoorum ei ole.) Palun helistada ja Riigikogu liikmeid saali kutsuda. (J. Kana (tõer.): Polegi ettepanekut tehtud. Kohapealt

wõib igaüks rääkida. A. Jür-
man (põl.): Hünerson tegi ette-
paneku. J. Annusson (töer.): Pa-
rempoolne obstruktsioon. J.
Kana (töer.): Sõna tuleb anda
aruandjale.) Palun sekretääri ära
lugeda, kuipalju Riigikogu liikmeid saalis

on. (Keskelt: Juhataja ei wõi
kwoorumi küsimust tõsta.) Ma
palun juhataja kohta mitte märkusi teha.
Kwoorumi küsimus on üles tõstetud rkl.
Hünerson'i poolt. Koos on 35 liiget. Lõ-
petan kwoorumi puudusel koosoleku.
Koosolek lõpeb kell 8.25.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees K. Wirma.

Abisekretäär W. Pezold.

